

Zondag 9 oktober 2022

Met liefde gezalfd

Blaricum in aan Tafel in de Dorpskerk (III)

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Aan tafel kunnen in de bijbel wonderlijke dingen gebeuren, zoals het zalven van een gast. Degene die dat overkomt wordt toegewijd en toegerust, dat wil zeggen liefdevol in zijn kracht gezet als een geschenk van Godswege. Niet het zalven zelf maakt heilig, maar er wordt erkenning in uitgedrukt van de onlosmaakbare nabijheid van Gods Geest. Deze derde dienst in het kader van het jaarthema 'Blaricum aan Tafel in de Dorpskerk' is: Met liefde gezalfd.

Schriftlezing Oude Testament: Spreuken 9, 1-18

Tweede Schriftlezing: Psalm 23

Schriftlezing Evangelie: Lucas 7, 36-50

Prediking

Gemeente van Christus,
we hebben een fascinerend verhaal gehoord, dat niet gemakkelijk te doorgronden is. Er gebeurt heel veel aan tafel in het huis van Simon de farizeeër. De bedoeling is een symposium, een eet- en drinkgelag voor mannen, exclusief. Er is een gastheer, er is een eregast, er zijn tafelenoten. Maar er is ook een storende factor en dat is een vrouw.

Het verhaal wordt in de bijbel vier keer verteld. Iedere evangelist heeft er zijn eigen versie van.¹ In de versie van Lucas is de gastheer een farizeeër. Kennelijk was de tegenstelling tussen Jezus en de farizeeërs niet zo groot dat dit onmogelijk werd geacht. Misschien waren juist de farizeeërs wel de belangrijkste gesprekspartners van Jezus en stond Jezus helemaal niet zover van de farizeeërs af als soms wel wordt gedacht. Ook zijn er uitleggers van de bijbel die menen dat waar de tegenstellingen fel worden, iets van de latere controverses tussen synagoge en kerk, tussen joden en christenen, door de evangelisten zijn terug geprojecteerd in ontmoetingen van farizeeërs met Jezus. Dat kan gemakkelijk het geval zijn. Hoe dan ook, de lezers worden getuige gemaakt van een bijzondere situatie: Jezus aan tafel bij Simon de farizeeër. De coulissen staan klaar voor een stomend debat.

Maar dan is er meteen een storende factor. Er komt zomaar een ongenodigde vrouw binnen. Het is een vrouw zonder naam. Maar zij heeft eigenlijk en tegelijk in het verhaal, zoals alleen Lucas ons dat dus vertelt, en wonderlijk om te zeggen, een slechte naam. Van haar wordt immers gezegd dat zij 'in de stad bekend stond als zondares'.² *Fama est...* Het gerucht gaat... En kom daar maar eens vanaf. Wat betekent dit? Lang niet alle vertalingen zijn zo voorzichtig als de Nieuwe Bijbel Vertaling, die vertaalt: 'een vrouw die in de stad bekend stond als zondares'. De Staten Vertaling, bijvoorbeeld zegt gewoon dat deze vrouw een zondares wás, kennelijk op grond van haar boetetranen. Maar wat dat concreet precies betekent wordt in het midden gelaten. Dat moeten de lezers kennelijk zelf maar invullen en dat zullen zij zeker hebben gedaan.

Juist deze vrouw heeft zich toegang verschaft en zij loopt, zonder iets te zeggen, zoals zij is, regelrecht op Jezus af. Ik stel me voor dat de tafelgesprekken

¹ Dus naast Lucas 7, 36-50: Matteüs 26, 6-13; Marcus 14, 3-9 en Johannes 12, 1-8.

² Grieks Lucas 7,37: 'gunè hêtis èn tij polei hamartolos'.

verstommen en iedereen met grote ogen zit te kijken. Maar vóóordat de zondares eruit gegooid kan worden, bevochtigt zij de voeten van Jezus met haar tranen. Zij huilt hartstochtelijk, zoals Lucas het vertelt naar alle waarschijnlijkheid over zichzelf en haar levenslot.³ Of is het ook over Jezus en wat hem te wachten staat? De ware reden van haar tranen blijft onuitgesproken. De vrouw heeft geen tekst! Zonde gaat zelden zonder tragiek. Voorvoelt zij ook iets van wat er met Jezus gaat gebeuren? Zij heeft geen enkele gêne en droogt de voeten van Jezus met haar haren. Zij kust ze zelfs en wrijft ze in met olie, iets wat gewoonlijk alleen met het hoofd gebeurde. Jezus laat het allemaal toe.

Maar de gastheer, Simon de farizeeër, hij is onthutst, misschien nog wel vooral over het feit dat Jezus al dat, waarschijnlijk in de ogen van Simon, theatrale gedoe, zomaar aan zich laat gebeuren. Deze rabbi laat zich zomaar op intieme wijze aanraken door een vrouw, die hij, als hij werkelijk een profetische gave had, meteen zou moeten hebben kunnen ontmaskeren als een zondares. Simon had vooraf waarschijnlijk gehoopt op een interessant en misschien wel geruchtmakend gesprek met deze inmiddels beroemde en beruchte Jezus van Nazareth en misschien daarmee wel indruk hebben willen maken op de andere tafelenoten. Nu heeft Simon spijt. Jezus is helemaal niet wat Simon zich voorstelt bij een man Gods met profetisch inzicht. Jezus moet Simon veroordelend hebben zien kijken, zoals op het schilderij van Dirk Bouts, want hij spreekt de farizeeër erop aan, niet direct, maar indirect, met een gelijkenis, een spiegel.⁴ Maar het is een echte gelijkenis en die gaat nooit over een ander. Een echte gelijkenis gaat altijd over jou! Jij bent het die in de spiegel kijkt. Feitelijk vormt deze gelijkenis het hart van de tekst en is het verhaal van het gastmaal in het huis van de farizeeër de raamvertelling, die de boodschap als het ware 'inlijst'.

De strekking van de gelijkenis van Jezus is dat degene die zich bewust is van de grotere schuld ook degene is die bij kwijtschelding de grotere liefdevolle dankbaarheid zal kennen. Maar wie heeft er eigenlijk de grootste schuld? De pijnlijke woorden waarmee Jezus daarna Simons gebreken vergelijkt met de daden van de vrouw doen denken aan Matteüs 25, 42-46: 'Ik had honger, jullie gaven mij niet te eten.' In gastvrijheid krijgt de Godsopenbaring gestalte. Jezus constateert slechts de tegenstelling en zegt tegen Simon:

Ik ben in jouw huis te gast, en je hebt mij geen water voor mijn voeten gegeven (...) Je hebt me niet begroet met een kus (...) Je hebt mijn hoofd niet met olie ingewreven.⁵

³ Vgl. Bovon, F., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, III/1, *Das Evangelium nach Lukas (Lk 1,1-9,50)*, Neukirchen-Vluyn 1989, 385-396, i.z. 391, noot 38: 'Die Frau weint über sich selber und nicht über Jesus; ihre Tränen sind Tränen der Reue und nicht Tränen der Trauer.' Vgl. echter Matteüs 26,12; Marcus 14,8 en Johannes 12,7.

⁴ Kijk naar het schilderij van Dirk Bouts uit 1450 en ga met je ogen van links naar rechts. Eerst zie je de vrouw, bijna onder de tafel, die de voeten van Jezus zalft met olie. Dan zie je Jezus die haar zegent. Daarna zie je Simon de farizeeër die niet weet wat hij ziet, afkeurend kijken. Daarna zie je een gast een afwerend gebaar maken (aan zijn lijf geen polonaise, strak komt zo ook nog bij hem!), een tweede gast wijst beschuldigend met zijn vinger, of is het een uitnodiging om goed te kijken? En dan de opdrachtgever uiterst rechts. Hij knielt neer en heeft zich in contemplatie laten afbeelden. Wat betekent dit voor hem?

⁵ Lucas 7, 43-46.

Dat deze vrouw, die Simon alleen maar kent als zondares, dit vanuit berouw en liefde gedreven allemaal wel heeft gedaan, zij het geconcentreerd op de voeten van Jezus, het staat in schril contrast tot de nalatigheid van Simon zelf. Hij was er waarschijnlijk te druk voor geweest, al die handelingen van gastvrijheid en naastenliefde. Al dat gedoe, hij was met belangrijker zaken bezig geweest. Het schaamrood zal hem op de kaken hebben gestaan. Heeft hij beseft wat Jezus bedoelt?

Een symposium was een gastmaal waarbij in de gesprekken wijsheid werd gezocht. In het Spreukenboek wordt het zo voorgesteld alsof de wijsheid zelf de gastvrouw van de tafel is. Vrouwe Wijsheid bouwt een gastvrij huis met zeven zuilen:

'Kom, eet het brood dat ik je geef,
drink de wijn die ik heb gemengd.
Wees niet langer zo onnozel,
leef, en betreed de weg van het inzicht.'⁶

Deze Vrouwe Wijsheid wordt ook wel geïdentificeerd met de heilige Geest. En dan komt het erop aan. Zijn wij er in onze gesprekken mee bezig van elkaar te leren? Of zijn we er alleen maar op uit om te horen wat we toch al vonden? Zoeken we in onze contacten met anderen een bevestiging van de overtuigingen die we toch al hadden? Zo'n tafelgesprek is, als het om wijsheid gaat, nutteloos. Of zijn wij, ook in onze kerk, in staat ons op heilzame wijze, te laten storen?⁷

Wijsheid begint met ontzag voor de Heer,
inzicht is vertrouwdheid met de Heilige.⁸

In dit verhaal wordt gastheer Simon in plaats van de mens die oprecht naar wijsheid zoekt, de dwaas, die denkt vanuit vooroordelen en die oordeelt zonder kennis. Die houding leidt tenslotte tot de dood. Aan deze tafel is het Vrouwe Dwaasheid die nodigt. Wie geen verstand heeft roept zij toe:

'Gestolen water smaakt verrukkelijk,
geroofd brood is een lekkernij.'⁹

Vernietigend is de conclusie van de Spreukendichter:

Maar wie zij naar zich toe lokt
weet niet dat hij afdaalt naar de schimmen,
hij daalt af tot in het dodenrijk.¹⁰

Jezus gaat een andere weg. Dat is de weg ten leven. Onmiddellijk weet hij dat het de vrouw die plotseling achter hem staat ernst is. Misschien was hij wel blij verrast dat

⁶ Spreuken 9,6. Vgl. Lawrence, T.E., *Seven Pillars of Wisdom*, 1926. Het boek waaraan hij jaren eerder was begonnen, kreeg door zijn strijd voor de Arabische onafhankelijkheid een totaal andere betekenis, meer gerelateerd aan het gebergte in de woestijnvallei in Jordanië met dezelfde naam.

⁷ Vgl. de heilzame functie van het storen. Levinas, E., 'Loflied op de slapeloosheid' in: *God, de dood en de tijd*, Baarn 1993, 356ff. Key, J., *De filosofie van Emmanuel Levinas. In haar samenhang verklaard voor iedereen*, Kampen 2006, 135-137: visie Levinas vs. Heidegger. Zie ook Lucas 11, 5-8.

⁸ Spreuken 9,10.

⁹ Spreuken 9,17.

¹⁰ Spreuken 9,18.

hij op deze manier ontsnapte aan een oppervlakkige discussie met de farizeeërs. Ineens wordt deze maaltijd echt, deze tafel werkelijk een vindplaats van de waarheid. Er is een wonderlijke band ontstaan tussen Jezus en de vrouw. Jezus definieert de houding waar het in het geloof om gaat wanneer hij gaat staan in zijn autoriteit en tot de vrouw zegt: 'Uw zonden zijn u vergeven.' Voor de evangelist is dit het bevrijdende woord dat hij in de persoon van de huilende vrouw, wil meegeven aan de gemeente, immers de mensen voor wie Lucas het evangelie schrijft. Voor de tafelgenoten van Simon zijn de woorden van Jezus ongehoord. Zij zeggen niets, maar Lucas hoort ze denken. Zij denken bij zichzelf: 'Wie is Hij, dat Hij zelfs zonden vergeeft?' Zo stellen zij, al is het in gedachten, de kardinale vraag naar de identiteit van Jezus. Dat is de vraag die de evangelist ook aan ons wil stellen. Ieder van ons zal zelf een antwoord te geven hebben op die vraag.

Voor de vrouw heeft Jezus het laatste, wat mij betreft ontroerend, woord:

Uw geloof heeft u gered; ga in vrede.¹¹

Zo nodigt Jezus haar, figuurlijk gesproken, aan tafel in het koninkrijk van vrede en recht, dat is het Rijk Gods, zoals in de 23^e Psalm:

U nodigt mij aan tafel
voor het oog van de vijand,
U zalft mijn hoofd met olie,
mijn beker vloeit over.¹²

Simon was op discussie belust. De storende vrouw interesseerde zich niet voor de veroordeling van de samenleving over haar leven. Zij liet zich kennen zoals zij was en betoonde zich in haar handelingen de echte profeet, de waarheidsvinder. Zij moet hebben beseft welke weg deze Jezus ging en heeft hem met liefde gezalfd. Intuïtief was zij het die Jezus op de juiste wijze ontving. Waar anderen gesloten bleven voor Gods koninkrijk, was zij het die zijn zegen kon ontvangen en de kracht van het Godsrijk kon beleven.

Amen.

Uitzending en zegen

Weest ervan overtuigd gezegende mensen te zijn. Gods Woord spreekt wat u betreft niet tot de ander naast u. Het spreekt tot uzelf. Kijk onbevangen in de spiegel en durf het te geloven, u bent kostbaar in Gods ogen. Ga zelfbewust de wereld in gedragen door dit besef. Ga in vrede.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest
is met jullie allen.

Afbeelding voorzijde: Christus gezalfd in het huis van Simon de Farizeeër, met opdrachtgever (1445/1450), olieverf op paneel, Dirck Bouts (1420-1475), Gemäldegalerie Berlijn.

¹¹ Lucas 7,50b.

¹² Psalm 23,5.

